

871'N ARABA'KO LARRUKI BAT

(Jarraipena)

Sei toki-izen gelditu zitzaizkigun aztertzeke "Euskerazaintza"ren azkeneko zembakian:

ALCOPA

MURIELES

ESTIVALIZ

PAMPILONA

BERGALE

SALONE

ALCOPA.— Esan genduan lez, IX mendeko larruki zaar oni, beste bi erantsi zitzaizkion geroago. Aski zarrak, biak. Bata, X mendekoa; bestea, XI'engoa.

Erri izen au, Alkopa, X mendeko eraskiñean dator: "Dompno Munnio episcopo Begilaza obiit in rivo de S. Stephani; Tumulus est in Alcopa": "Muño Begilatza gotzai jauna Esteban Deunaren ibarrean il zan; Alkopa'n dago obiratua".

Luziano Serrano'ren ustez Alkopa au gaur-egun Alcoba deritzan Sori'ko erri bat ornen da. Baleike. Gotzaiak, batez ere antziñako egun aietan, asko ibiltzen ziralako, edozein tokitan iltzen bait ziran. Alare, "Munnio" izeneko gotzai bat izan bait zan orduan Armenti'n, eta gure larruki ontako Munnio'ren abizena—edo izengoitia— "Begilaza" bait zan, euskalduna eta Armenti'ko gotzai izanik, ez zait sinisteko gauza iruditzen, gotzai ura eriotzak Sori'n arrapatu izatea, bere jurisdizio edo aginmena aráíño iristen ez bazan beintzat. Orregaitik, nere ustez, Alkopa, Araba'n zegoan eta aspaldi ezabatu zan erri bat dugu.

Alare, ez nioke Sori'ko ALKOPA'ri txolarterik ukatuko. Baleike bá Sori'ren iparreko errientzat gotzairik urbillena Armenti'koa izatea. Sori'tik egoalderuntz guztia mauritarren mendean bait zegoan. Baita, Euskalerrian bertan, len gotzai-uri izandako Kalagurri ere.

Gaiñera, Sori'ren iparraldean euskeraz itzegin zala badakigu, eta IX eta X mendean ere seguruaski euskeraz egiten jarraitzen zuan an jendeak. Baiñan ori kontuan artuta ere, ez dugu larruki ontako ALKOPA'ren egoitza billatzeko Sari'raiño joan bearrik, gaurko Euskalerrri ontan bertan asko ditugu bá "ALK" aurrikiz asten diran toki-izenak; eta baita "BA", "BE", "PE" "PA" atzizkiz amaitzen diranak:

Adibidez, Alkoz izeneko errixka bat Naparroa'ko Ultzama'n. Alkorbe, abizena, eta Aragoi'en, Ibero ibaiaren iparrean, Alkubierre, Zaragoza'tik ikusten dan mendi-kate baten izena. Aráíño itzegin bait zan, eta aráíño itzegiten bait zan euskera larruki onen eta bere eraskiñen aroan: IX, X, eta XI

mendeetan. Alkazarra, Araba'ko zelaiean larre baten izena dugu. Ez Gazteiz'tik urruti: Miñano'n.

Alkola, Laburdi'n abizena da, eta baita Alkain ere donostialdean.

Alkopa'ren etimologia?

"ALK", "ALKA", —Kerexeta'k dionez—, "Larre" ornen da. "Pastizal" gazteleraz.

Ondo jarria dauka beraz Miñano'ko belardiak izena: ALKAZARRA = Larre Zarra. Kerxeta'k damaigun "ALK" eta "ALKA" itzen zentzu ori ontzat artzen ba'dugu, ALKOPA'ren "PA" atzizkiak zer dan jakitea ez zaigu zaila gertatuko, "P" eta "B", euskeran, errez alkar-trukatzen bait dira. Adibidez, Iturbe, Iturpe; Arripe, Arribe; Mendipe, Mendibe; Arbillaga, Arpillaga. Eta eguneroko izketa arruntean, "pake" "bake"; "barkatu", "parkatu", "bitxi", "pitxi", etabar.

Era ortan, ALCOPA, Alkope edo Alkobe izango genduke.

Beraz, Kerexeta'ren etimologiari jarraituz, Larruki ontako ALKOPA ori, LARRABE, edo LARRABEA biurtzen zaigu. Ain zuzen, larrukiak damaizkigun izenik geienak, ia danak, Araba'ren iparraldekoak diran ezkerro, esan dezagun, antxe bertan, Legutiano'ren alboan, LARRABEA izeneko jauregi zar bat badala, orain, golfelarien joku-toki izan dedin, txukunki prestatutako belardi ederrez inguratua.

MURIELLES.— Izen au ere X mendeko eraskiñean datorkigu; Larrukiaren izenpeketan lekuko edo testigu egiten duten jaunen artean: "Albaro Sarrazinez in Murielles": "Albaro Sarraziñena Murielles'en (agintari)".

Gaur, Murielles orri, Morillas esaten zaio. Araba'ren sarkaldean Arkamo eta Badaya mendikateen artean dago, Tetxa deritzan arrupe ikusgarriaren egoaldeko sarreraren ondo-ondoan.

XVI mendearen azkenaz gero, euskera galdua du. Alderantziz, bizirik iraun du euskerak joan dan mendera arte Tetxa'ren iparrean.

Txikiak baiña aski ugariak dira mendeak zear bere izenak jasan dituan aldaketak: Morielle, X mendearen erdian; Murielles, 984'ko gure larruki ontan, eta XI'go beste batean; Morellas, XII'en mendean; Murielas, XIII'garrenean, eta ortik aurrera, Muriellas, Murillas, eta azkenean, Murillas, eta Morillas XV'ean. Abizen bezala berriz, geienetan, Morillas.

Itz ori, ordea, euskalduna ote dugu?

Ez danen ustez. "Enciclopedia General Ilustrada del País Vasco" deritzan iztegian Aihoa Arozamena Ayala'k beintzat "debe el nombre a las murallas de su recinto defensivo, ya que (Murillas) era un punto estratégico en la línea defensiva de "Alava y Al-Qile" contra las acedas musulmanas".

Ez, Ainhoatxu, ez. Etimologi errezegia dun ori, nexka. Eta gezurrezkoa gaiñera. Ona zergaitik:

1: X mendean gaztelerarik ez zan oraindik jaio. Egia, lateraz ere "muri" esaten zitzaiera arresiei. Emen ordea..., ez zan sekulan lateraz itzezin!

2: Murielles aurkitzen zan lekuan orrelako uri arresiturik beifñere izan ez dalako. Torretxo bat, bai; baiñan geroagokoa.

3: Garai artan urtero ekiten zioten mauroek Araba'ri. Baiñan beren edestilariak Araba aipatzen dutenean, gaurko Araba ez baiña orduan Araba'rena zan Bureba da, egiaz aipatzen dutena. Ta, Araba ura, oso urruti

zegoan Morillas'tik. Urrutiago oraindik Al Kile. "Al Kile" edo "Gaztelueta" ura, Burgos eta Palentziaren arteko mugan bait zegoan. Gaur-egun Amaya dagoan tokiaren inguruan.

Zu, Ainhoa, Mitxelena'z fidatu zera noski. Ark ere, batere zalantzarik gabe gure euskal-izendegiko MURU itza, "muralla, pared, montón" dala bait dio. Baiñan oartzeke utzi duzu, Ainhoa, naiz berak erdelkerira jo, alboan oartxo au idatzi zuala beintzat Mitxelena'k: "Se ha empleado también por algunos con el sentido de collado".

Mitxelena'k ez du bere aburuaren alde arrazoirik ematen, eta zure arrazoiketa orrek berriz, Ainhoa, ikusi duzun lez, ez du batere balio Murielles erdal-izena danik uste izateko. Gaiñera, lurralde guzti artan Euskera besterik egiten ez zalako, izen ori, euskalduna izan dugu naitanaiez.

Eman zaizkion izen ugarietatik, erri orren egiazko izena MURILLA izango da seguruaski. Zergaitik gazteleraz "Murillas" ugari-keran agertzen dan? Erri bikoitza dalako. Bi puska egiten bait du erditik igarotzen zaion Baias ibaiak. Ibaiaren eskubiko puskari, Morillas esaten zaio oraindik; ezkerrekoari, Subijana de Morillas. Bi puskek bateratzen dituan "Subi" edo zubi ori bi pusken erdian dago.

Erriak bezala, MURILLA itzak berak ere, toki-izen euskaldun guztiak bezala, bi puska ditu: Itzaren enborra: MUR. Eta, enbor orri loturik, atzizki bat: ILLA.

MUR enborra, oso ugari dakusgu Euskalerrri guziko toki-izenetan: "Mur", ipar-Aragoi'an abizena, eta Arba'ko Errioxa'n errekatxo bat dugi. "Mura", Aiala'n landa bat. "Murabe", Zigoiti'n toki-izena. "Murga", Aiala'n erriska bat. "Murgi", Laburdi'ko Sara'n abizena. "Muru", Laburdi'n bertan, Ainoa'n, auzo bat. "Murumendi", Gipuzkoa'n mendi ezaguna. "Murillo", Nafarroa'ko erri batzuen izena. "Murua", Zigoiti'n erria, eta, nunnai, abizen ugaria.

MURU, nere ustez, euskeraren "arkeologismu" edo "antziñ-itz" bat da. "Oro", "Oka", "Oña", eta orrelako beste batzuei bezala, gaur zentzu ziurrik ezagutzen ez diogun itza.

Kerexeta, Valle Lersundi, ta beste batzuen ustez, "Muru", edo "Moro", —"O" euskeraz errez biurtzen bait zaigu "U"— gaztelerazko "collado" omen da. Lopez Mendizabal'dar Ixaka'rentzat berriz, "M" edergaillua aurretik duala, gazteleraz "helecho" esan nai duan "Uru"; edo "Oro", esan dugun lez "O" errez "U" biurtzen dalako.

Nik zer pentsatzen dedan?

Bá... nik pozik artuko nuke Kerexeta'ren eta Kerexeta'k bezala pentsatzen dutenen aburua, aburu ori zertan oiñarritzen duten ba'neki.

Ez ordea beti. Nere uste apalez, askotan, bereiziki "Muru" itza, "mendi", "zulo", "erreka" edo orrelako zerbait adierazten duten atzizkiekin datorrenean, —"Mauru" "Mairu" eta "Miru" bezala—euskal-mitologi edo "jainkiztiko" jainkotxi batzuen izena bait da. Batez ere, orrelako izen bat daramaten tokietan edestiaurreko aztanarik aurkitzen ba'da.

Orrela, adibidez, onako toki-izen auetan: Murumendi, (Gipuzkoa'ko Goierri'n); Mairubaratza, (Nafarroa'ko Zugarramurdi'n); Mirulanda (Gipuzkoa'ko Lenitz'en). Eta beste ainbeste eta ainbeste Euskalerrriko toki-izenetan.

"MORO" ori itz zarra izan bear du Euskera-baitan. Erromateko Plinio'k aipatzen bait du MORORGI bat, Oiartzun eta Kantauri bitarteko itxas-ertzean:

"Vardulorum oppida, Mororgi, Menosca, Vesperies, Amanum portus ubi nunc Flauio brigia colonia" (IV, 110) "Bardulitarren uriak: Mororgi, Menosca, Vesperies, eta gaur Fauio brigia izeneko erromar-urriaren egoitza dan Amanum kaia".

Mororgi ori non zegoan ez dakigu. Vale Lersundi'ren iritziz, Urumea'n, Ernani'ren ondoko Erdozi'n. Baleike. Dirudianez, Oiartzun'go meatzetatik oso bertan bait zegoan kai ura.

Ta? Morillas izenaren ILLA atzizkiar-buruz zer esan?

"ILLA" atzizkia oso ugaria dugula Euzkadi osoan: Ubilla, Unzilla, Sorabilla, Urkilla, Ertzilla, Espilla, Azpilla, Martzilla, Andosilla, Arribillaga, Azpillaga... Eta baita, "A" bigarren atzizkirik gabe ere: Usurbill, Errezill, Sasibill, Enbill, Godobill, Mendibill...

"ILL" edo, berdin dana, "ILLA" zer dan, ziur ez dakigu, baiñan, itxuraz, atzizki ugaritasun-adierazlea dala dirudi. Ortaz, Urkilla, Araba eta Gipuzkoa'ren artean dagoan mendikatea, "urki askoko tokia" izango litzake, eta gure MURILLA, "muño ugari dun tokia", Kerexeta'ren etimologia ontzat artzen ba'dugu.

Nere ezjakintasuna aitortzeko izan ezik, ni ez naiz ezer esatera ausartuko.

SALONE.— Izen au 871'ko larrukian dago, eta lengo idazlanean, ni oartzeke azturik gelditu zan. Larrukiak onela dio: "Offerimus et donamus ob honorem Sancti Vincenti de Ocoizta et tibbi abba domino Petro, ecclesias Sancta Gratia et S. Martini in villa Stabellu, de illo fresnu usque Salone cum terminos et pertinentia...": "Okoizta'ko Donebixenteren omenez, zuri Kepa abata jaun orri eskeintzen eta ematen dizkizugu Stabellu urian Donegarazi eta Donemartiñ'en jauretxeak beren lur eta aberastasun guztiekin lizar artatik asita Salone'raño.

Zer ote dugu Salone ori?

"Salo'z asten diran izenak baditugu: Saloaga, Saloguen... Etimologilari guztien ustez, "Salo" oh "Solo"ren aldaketa besterik ez da: Soloaga, Sologuen.

Gura larrukiko SALONE ori, laterara biurtutako euskal-itz bat beintzat ez da. Erdi-aroko lateraren iztegieta orrelako itzik ez bait dager. Izen orren antzarik audienekoa, Du Cange'ren "Glossarium Infimae et Mediae Latinitais" iztegian au dator: "Salona". Baiñan, Salona, "dea maris", ots, "itxasoko jainkeme" bat ornen da. Eta, Araba'n itxaso bat ez dalarik, zailki izan daiteke itxas-jainkemerik.

Baiñan, naiz gure Salone edo Solone au laterazko itza izan ez, ederki izan daiteke lateraren arauara tajututako euskal-izen bat, lumalari zaar ura lateraz ari bait zan idazten. "Solo" euskal izena lateraz "solo, solonis" bezala deklinatu edo jokatu ezker, izen orren ablatibu-era "solone" izango litzake.

Erdi-aroko lumalari aiek berriz, oso maiz, itzak ablatibu-eran ipiñiz gero, itz oiek, deklinakaitzak bait liran, aldatzeke erabiltzen zituzten esaldia-zear. Orrela, Solone ori, lateraz ablatibu deklinakaitza biurtutako gure "Solo" euskal-itza besterik ez da. Solo: gipuzkeraz, Soro.

— Lumalariak, lenengo lumalariak, "solo" ori, mugaren adigailutzat eman zuan. Ez zan beraz nolanaiko soloa.

- Gaiñera "S" nagusiz idatzi zuan.

- Ez ote zuan bá toki-izen bat idatzi nai izan? eta toki-izen ori, ez ote zan SOLOVE izan?

Lumalari aiek "B" eta "V", batez ere laterarentzat arrotzak ziran itzetan, oso errez nasten zituzten. Lateraz "e" izkiaren aurrean oso maiz "V" erabiltzen da. Eta, "V" ori askotan "U" idazten zuten.

Lenen lumalari ark, euskeraz bazekian. Baiñan ez, seguruaski, aren urrengoek. Kukulla'ko Donemillian'en larruki auek bein baiño geiagotan izan bait dira ber-idatziak.

Baleike beraz lenego lumalari ark Solove edo Soloue idatzi izatean, eta gero, -"V" eta "U" izkiak "N"rekin errez nasten diralako-, euskalduna ez zan lumalari asturiar batek XII mendean Salone irakurri eta Salone idatzi izatea.

Larrukiak zintzo irakutzea zeñien gauza zailla dan Oartzeko, ikus larruki ontan bertan gaur-egun gertatua:

Nik Luziano Serrano abata beneditarraren liburutik arto dut lateraz eman dizudan esalditxo ori, baiñan begien aurrean euki dut Ubieto Arteta Balentzi'ko Unibersitateko irakaslearen liburua. Bi gizonok dira gai auetan oso yayo ta jakintsutat goretsiak. Ona ba: naiz esalditxo ori arras laburra izan, ez dute biak era berean irakurri: "ob honorem" irakurri du Serrano'k; "ab honorem, Ubieto'k; "domino Petra", Serrano'k, "domno Petra" Ubieto'k.

Danadala. Salone orren azpian naitanaiez euskal-izen bat egon bear du, IX Mendean, Araba'ko lurralde ortan ez bait zan euskera besterik egiten. Ez litzake arritzekoa, Salone ori, erriaren ezpaiñetan, eta lenengo idazle euskaldun aren lumaren punttan, SOLOBE, gipuzkeraz SOROBÉ, gertatu izatea.

BERGALE.- "Decano de episcopo Oveco presbiter de Bergale" dio X mendeko eraskiñak: "Obeko gotzaiaren maizterra ta Bergale'ko bereterra". ("Presbitero", euskeraren itz zaarrez "bereterra" bait da).

Oroi dezagun larruki onen gunea, Okoizta'ko lekaidetxea zala eta orduango Okoizta arri, gaur-egun Akosta esaten zaiola. Bá, antxe bertan, Akosta dagoan lurraldean, badiugu gaur Bergale'ren itxurako izen bi: Bergara eta Bergantza, Bergara, Urrunaga erriko bazter baten izena da; eta Bergantza, Altube erre kara dijoan errekato baten izena.

Idazti ontan ordea, Bergale erdiaroan "decania" esaten zitzalen "koloni" edo lur ta ethez osotutako nekazalgo aietako bat zan seguruaski, Gaur, Bergale aren aztarnik ez dago.

Etimologia ez du erreza. Bergantz, gaztelerazko "quincallero" dala, dioskute Azkue'k eta Plazido Mujika'k, baiñan zentzu orrek ez digu gure Bergale onen esannaia gartzeko balio.

"BER" aurritzia, lateraren "viga" -"gazteleraren "verga"- dala dio berriz "Enciclopedia Ilustrada del País Vasco" k. Euskeraz, "virga"ri, "makilla" esaten diogu. Eta itz onek ez du "Berg" aurritzia rekin zer ikusirik. Orregaitik, latinzaleegia dan iztegi orren etimologi orrek ere ez digu balio.

Lopez Menzizabal'ek BER, BERGA, "larre" dala uste izan zuan, eta "B" edergailluz, eta "larre" esan nai duan "erga"z osoturik zegoala. Uste ortakoa dala dirudi Kerexeta ere.

"LE" atzizkiaz ez dizu inork azalpenik emango. Bildur aundiz, ni, atzizki toki-adierazle bat dala esatera, apika ausartuko nintzaken.

Ezin esango dizut ba larrukian datorkigun BERGALE ura zer zan. Euskal-izena zala, ori bai, lurralde artako jendeak orduan danak euskaldunak ziran ezkerro. Baiñan euskal-izen ori, lumalari zaar aiek nola aldatu zuten, ez dakit.

ESTIVALIZ.— Euskalherri osoan ondotoxo ezaguna dan izena, bai noski. X mendeko eraskiñean, jauntxo baten erri edo gaztelu bezala datar: "Audivita Didacoz in Estivaliz": "Audibita Didakorena Estibalitz'en (agintari)":

Aldakuntza batzuk izan ditu izen onek mendeak-zear: Estibaliz, X mendeko Idazti ontan; Stibalez XI mendean; Estivales eta Estivalez XII'garreanean;

Bertako Miren Neskutsaren jauretzea aipatzen duan lenen dokumentua, X mendekoak dugu: 984'garren urtekoa.

Zer-regin bereizia izan zuan Estibalitz'ko Miren Doneak edestia zear, bera bait zan Arriaga'ko Batzarretan Lendakari. Ortarako ibildeun apain batean eraman oi zuten bere irudia Araba'ko erriaren Ordezkariek Estibalitz'ko jauretzetik Arriaga'ko Laku'n zegoan Donibaneren elizatzora, eta an, irudi ura lendakari zutela eratu ta ematen zituzten Araba'ko legeak.

Beraz, iñon munduan Miren Donea lurralde bateko Erregiña izan ba'da, Araba izan du Miren Doneak bere lurralde ori.

Beste zerbait arrigarria ere bazuten Arriaga'ko batzar aiek: emakumezkoak an gizonezkoen eskubide berdiñekin batzarkide izatea. Gaur, emakuntza edo feminismoa galda-galdan dabil. Jakin bezate ba, gizonezkoak bezalakoak izatea besterik nai ez dutelako, geienak beintzat, emekuntza-zale baiño ar-zale geiago dirala diruditen eme marrulari oiek, Euskalherriko demokrazian izan zirala emakumeak beste iñon baiño leenago lege-egintzaille, eta munduan dokumentu emakuntza-zalerik zaarrena, ortaz jabetzen gaitun Araba'ko Lege Zarra dala.

Arriaga'ko Kofradia esan oi zitzaion Arriaga'ko Batzar Nagusiari; eta, izen orrekin, XIII mendekoa da. Baiñan askoz zarragoa beste izen batekin. Leenago Oka'ko Kofradia esaten bait zitzaion, bere Batzarrak, gaurko Foronda egazkinlandatik bertan, Oka izeneko zelai batean egiten zitualako. Kofradi onen aipurik zarrena I Gartzia Santxorena Naparroa'ko erregeak 962'garren urtean damaiguna da.

Asko izan dira "Estibalitz" itzaren etimologia aurkitu naiean ibilli diranak, baiñan ez du inork ezer garbirik idoro. Latinzaleek, izen ori, laterazko "aestivalis" itzetik datorrela oiur dagite. Estibalitz, "udarako tokia" izan omen zan erromatekoan: "Lugar estival" gazteleraz. Eta Akitani'n ere Estibalitz'en antzeko toki-izen bat bai omen zan.

Akitani'n ere orduan euskeraz egiten zan-da, an eta emen izen berdiñak lkustea, ez da arritzeko gauza. Baiñan orrek ez du esan nai lateratik datozen lizenak diranik.

Egia da, Estibalitz'tik bertan igarotzen zala erromatarren bide nagusia, eta Estibalitz'tik emeretziren bat kilometrora dagoan Iruña'ko "castrum" edo "arresis babestutako uri" erromatarraz gaiñera, Estibalitz'tik iru-lau kilometrora dagoan Arkaia errian erromatarrek bizitu zirala.

Izango luke beraz latinzaleen aburuak arrazoi-apur txiki bat, Euzkadi'n ESTI'z asten dan abizenik eta toki-izenik ez bagendu. Baditugu ordea, eta ugari gaiñera. Ona oietako batzuk:

Estibil, Araba'n abizena; Estibaoz eta Estibauz, Donosti'ko abizenak; Estibi, Gadakano'ko Arteta'n arrupe bat; Estiburu, 1552'tik 1559'ra Bergara'ko S. Marina'n lan egin zuan arkitekтуaren abizena... Eta gure kondairan bertan ere agertzen zaigu ESTI miresgarri ori. Ez da edestiko gauza; kondaira edo "leyenda" utsa baizik, baiñan Dalda, Jaunzuria Bizkai'ko lenen Jaunaren emaztearen aitak, ESTIGIZ, ots, Estirena, ornen zuan izen: Santxo ESTIGIZ Orduñez. Eta Durangoaldekoa ornen zan.

"Esti" oiek, eta agertzeke uzten ditugun oiek bezalako besteek, ez dute noski laterazko "aestiva" eta gaztelerazko "estiva" rekin zer ikusirik.

Zer ote da bá gure Estibalitz?

"Ezti-lbar" dala esateak, ez du balio. Itz-joku errezegia da, eta, gaiñera Estibalitz ez da ibar bat: Muño bat da. Ta, muño artan eta bere inguru guzian ez da sekulan lurrari izen-eman aal izateko aña erlerik eta ezirik izan.

Itz-joku nabarmenagoa da oraindik Eskijaga'k damaigun onako au: Estibalitz edo Estibaritz "herbal del conjuntu de peñones" ornen da! Eta bitxikeri ortara iristeko, ikus nolako dantzak egiten dizkigun izen orren izkiekin: "—Es"+"Ti"+"Baritz". "ES", "AITZ" en laburpena dala diosku; "TI", atziki toki-adierazlea; eta "BARITZ", gazteleraz "herbal" esan nai duan "BARATZ" en laburpena: "Es+ti+baritz": "Herbal del conjunto de peñones". Baiña belardi baiño larre legorra geiago de Estibalitz'ko muñoa, eta an aitz-sortarik ez da; askoz gutxiago "conjuntu de peñones" izan daitekean aitz gorrizko talderik.

Orrela jokutzen asi ezkerro, errez "egiztatuko" nuke nik Teguzigalpa, Kostantinopla, Yantsekiang eta Sanpetersburgo, euskal-izenak dirala.

Izan ditugu Estibalitz itzaren "Esti" ori "Arte" dala uste izan dutenak: "Arte" > "Aste" > "Esti". Oientzat, "Estibalitz", "Arteaga" izango litzake: "encinal".

Beste batzuek "Esi" ikusi nai dute "Esti" ortan: "Esi-Ti" > "Es"— "Ti". Orrela, "Esileku" biurtzen digute Estibalitz.

Onatx, orain, nere iritzi apala:

Itzen asieran "A" oso errez biurtzen da "E". Ikus adibide pittin batzuk, zuk zerorrek errez gogoratuko bait dituzu geiago: "Estada", "Astarta"; "Agiñeta", "Egiñeta"; "Eldua", "Aldua"; "Aizmendi", "Eizmendi"; "Astigarribia" "Estigarribia"; eta ementxe, Estibalitz'en alboan, "Eskartza", "Askartza", "Aizkibel", "Eskibel", eta "Astarrona", "Estarrona".

Ori gogoan artuz, ez ote dago "Estibalitz" en "Estibal" orren barruan izkutaturik, "Astigar" zendo bat?

Ez dakit neronek ere galde orri nola erantzun. Baietz esango nuke "astigar" en "R" ori goxoa ba'litz, orduan Estibalitz "Estigañtz" izango bait litzake: "Astigaritz" en aldakuntza. Baiñan "R" ori gogorra izanik, baiezko erantzun bat ematera ez naiz ausartuko. Gauza neketsua dala etimologigintza!

Latiegi'tar Bixente